

ल्युट् । स्तोत्रवर्द्धनीये इन्द्रदेवे । “त्वं हि स्तोमवर्द्धन इन्द्रास्तु कथवर्द्धनः” ऋ० ८, १४, ११ । “उक्थैः शस्त्रवर्द्धनीयः” भा० । इन्द्रस्य यथा उक्थवर्द्धनीयत्वं तथोक्तं “उक्थ-मिन्द्राय शंस्यं वर्द्धनं पुनर्विषधे” ऋ० १, १०, ५, “इन्द्रायेन्द्राय वर्द्धनं वृद्धिसाधनम् उक्थं शस्त्रम्” भा० । उक्थवाहस्य पु० उक्थानि शस्त्राणि वहति वह-असुन् णिञ् । शस्त्रपाठके विप्रे “यं विप्रा उक्थवाहसोऽभिप्रमं दुरा-यवः” ऋ० ८, १२, १३, । उक्थवाहसः उक्थानां शस्त्राणां वोढारः” भा० ।

उक्थशंसिनः पु० उक्थानि शस्त्राणि शंसति शनुस-णिनि । शस्त्रस्तावके ऋत्विगभेदे “नयसीति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः” ऋ० ६, ४५, ६ । स वीरं धत्ते अग्न उक्थशंसिनं तन्ना सहस्रपोषिषम्” ऋ० ८, १०, ३, ४ ।

उक्थशस्त्रम् पु० उक्थं शस्त्रं शंसति क्तिप् । शस्त्रस्तावके । उक्थशस्त्रशब्दे उदा० । पदकाले सर्वत्र तस्य ह्रस्वमध्यपाठः । स च कान्दसो ह्रस्वइति साधवः । क्तिप् प्रत्ययेनैवोपपत्तौ न कान्दसत्वमित्यन्ये । “तस्मादुक्थशंसं भूयिष्ठं परिचक्षते” शत० ब्रा० । १०, ५, २, ५ ।

उक्थशस्त्रम् पु० उक्थानि शंसति शनुस-णिनि नि० नलोपः उप० स० । शस्त्रशंसके । “शुचीदयन्दीधितिसुक्थशसः” ऋ० ४, २, १६ । “अस्य पदकाले ह्रस्वमध्य-न्दसः” साधवः । “नीहारेण प्राहता जल्प्याचासुहृप उक्थशसवरन्ति” ऋ० १०, ८२, ७ । “नरः शंसन्त्युक्थशस उक्था” ऋ० ७, १६, ६ ।

उक्थशुष्म नि० उक्थं शस्त्रं शुष्मं बलं यस्य । उक्थरूप-बलशुक्ते स्यादिवाक्ये “समुद्रं न सिन्धव उक्थशुष्मा उ-रुच्यवसम्” ऋ० ६, २६, ३ । “उक्थशुष्मान् वषभरान्त्-स्त्रप्रसस्तां” ऋ० १०, ६२, ३ ।

उक्थादि पु० ईत० । तदधीते वेत्ति वेत्यर्थे विहित-उत्क्रमत्य-निमित्ततया पाणिन्युक्ते शब्दसमूहे स च गणः “उक्थ-लोकायत न्याय न्यास पुनरुक्त निरुक्त निमित्त द्विपद ज्यो-तिष अनुपद अनुकल्य यच्च धर्म चर्चा क्रमेतर ह्यङ्ग संहिता पद क्रम संघट्ट उक्ति परिषद् संघट्ट गण गुण आयुर्वेदे तन्त्रायुर्वेदे” । “उक्थं सामविशेषस्तत्त्वज्ञानपरो-पन्यविशेषोलक्षणया तदधीते वेद वा औक्थिकः । मुख्यादुक्थशब्दाट्ठगणौ नेष्येते” सि० कौ० ।

उक्थामद न० उक्था होत्रया मादयति मद-अच् । उक्था-साधने स्तोमभेदे “अग्निर्यजुर्भिः सविता स्तोमैरिन्द्र उक्-

थामदैर्युहसतिम्बन्धोभिः” कठसं० “युहसतिरुक्था-मदानि शंसिषम्” ऐत० ।

उक्थावी ति० उक्थानि अयति अय-ई । शस्त्रस्तावके “युहइते वयस्त उक्थाव्यं गृह्णामि” यजु० ७, २२ । उक्थाशस्त्रम् न० उक्था होत्रा च शस्त्राणि च इन्द्रः । होत्राया-मृचि शस्त्रे च । “इन्द्रोभिरुक्थाशस्त्राणि साभ्नावभ्य आभ्यते” यजु० १६, २८ ।

उक्थिन पु० उक्थं स्तुत्यतयाऽस्त्यस्य उक्थ-इनि । १ शस्त्र-स्तावके होत्रादौ । “प्र वामर्हन्त्युक्थिनो नीयाविदोजरि-तारः” ऋ० २, १२, ५, “उक्थं शस्त्रं तद्वनः शक्तिणो होत्रादयः” भा० । “तदद्याचित्त उक्थिनोऽनुवृन्ति पूर्वधा” ऋ० ८, १५, ६ । उक्थं स्तोत्रसाधनतयाऽ-स्त्यस्य इनि । २ शस्त्रस्तुत्ये इन्द्रादौ । “द्विषयपर्यसुक्थिनं रथनां बिभ्रतं वशिं भगमिन्द्र वयोधसम्” यजु० २८, २३ । उक्थं शस्त्रं संस्काराङ्गसाधनतयाऽस्त्यस्य इनि । ३ शस्त्र-साध्ये संस्कारशुक्ते सोमादौ । “सुभ्येदिन्द्र ! मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिः कृदा ह्यून उक्थिनः” ऋ० ८, ७६, ८ । “उक्थिनोऽन्या होत्रा उक्थिनः श-स्त्रवन्तः सोमाः अतुक्था अन्याः” ऐत० ।

उक्थ्य ति० उक्थं मर्हति यत् । शस्त्रस्तुत्ये देवादौ । “इन्द्रः सहस्रदावां वरुणः शंसानां क्रतुर्भवत्युक्थ्यः” ऋ० १, १७, ५ । “उक्थ्यः स्तुत्यः” भा० । “होता गृणीत उक्थ्यः” ऋ० १, ७६, १२ । २ उक्थसाधने शस्त्रे च । “गाय गायतसुक्थ्यम्” ऋ० १, २८, १४ । उक्थ्यं शस्त्र-योग्यं गायतसुक्थ्यम्” भा० । उक्थसम्बन्धित्वात् २ शस्त्रे ऽपि । “उक्थ्यं वाचि वोपाय त्वेति शस्त्रा जपेत्” आश्व० श्रौ० ५, ६, २६ । “उक्थ्यं शस्त्रं प्रत्यस्मन्वितया” नारा० वृत्तिः । “सोमयागात् परं कर्त्तव्येषु घट्टु वागेषु मध्ये षयज्ञभेदे स च । ‘प्रथमं सोपा’ दत्तपुत्रस्य ‘वडु-त्तरे’ “अत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजमेयोऽति-रात्रोऽप्रोयामः कात्या० १०, ६, २७, २८ विहितः । तत्प्रकारस्तु तत्रैव दर्शितः प्राक् । तस्य उक्थसाध्यत्वात् उक्थ्यमिति नाम ।

“उक्थे तु होत्रकाणां” १ । “हतीयसवनइत्यनुवर्त्तते । उक्थे त्वयं विशेषः । हतीयसवने होत्रकाणामपि शस्त्राणि भवेयुः । तानीमानित्याह” वृत्तिः । “एह्य पु ब्रुवा-णि तस्माग्निरगामि भारतस्यर्षणीष्टतस्तस्माद्यामसुर इति त्वचाविन्द्रावरुणा युवमावां राजानाविन्द्रावरुणा मधुमत्त-